

Ранньої весни, коли в степу на сході сонця по всіх ярах та виярочках вилежуються сонні тумани, а трави ще тільки сходять на пагорбах зеленими табунцями, біля самісінького Куреня ворухнулася раптом суха бур'янина, похиталася-похиталася з боку в бік і впала. А на тому місці, де вона стояла, зробилася нора. У норі хтось важко посапував і сердито бурмотів. А трохи перегодом з-під землі виткнувся в туман гострий писок, за ним — сердитючі настовбурчені вуса, а за вусами і вся голова якогось підземельника — припорошена пилом, без очей і з маленьким ямочками в щетині замість вух.

— Пфу! — сказав підземельник, курнувши хмаркою пилу. Потім понюхав туман і прислухався.

Біля Куреня, в бур'янах, і далі в степу було тихо, а туман — теплий. Аж тоді підземельник повільно підняв угору дві рогові заслінки побіля вух-ямочок, і з-під них вигулькнуло на світ двоє очей. Вони були маленькі й колючі.

— Пфу! Як червоно...

Підземельник недобачав, тому сонця не любив.

"Гм, де ж це я опинився?" — подумав підземельник сердито, бо йому дуже хотілося їсти, і вибрався з нори весь.

Він був кволий після зимового сну, тому ледве переставляв ноги — передні, з гострими роговими пальцями, ще нічого, міцненькі, а задні ледве волочилися, і слідом за ними ледве волочився геть охлялий хвіст.

Натнувшись на Курінь, підземельник злякано присів, а що Курінь мовчав і не ворухився, то він осмілів, покуштував язиком вологий від туману мох і став швидко його лизати. Ах, як прохолодно стало йому в грудях, скільки сили прибуло одразу! І підземельник повеселішав.

— Ту-ру-ру, ту-ру-ру,— замуликав він і рушив обдивлятися Курінь з усіх боків.

Курінь пах землею і мохом і видавався підземельникові горою, що зникала десь високо в тумані. А бур'яни навколо — як ліс, і пахощі їхні були гіркі та прохолодні.

"Добре було б отут вирити колодязь,— подумав підземельник.— З цієї гори в нього набігало б у дощі повно води. А на рівному вирий — води набирається при самому дні. Полізеш, лизнеш капельку і вибирайся, дерися знову вгору. Та ще задки... Спробуй!"

І тут він опинився напроти Куреневих дверей. З них сивими клубками викочувався туман і дихала вогкість. Підземельник наїжачився і гукнув дуже войовниче:

— Турр, турр!

У Курені, однак, ніщо й не шелеснуло, тільки луна розкотилась по темних кутках.

"Гм, виходить, я прокинувся перший,— подумав підземельник.— А може, ще й Бабак не свистів, може, ще й не весна, а тільки відлига?"

І вже геть осмілів (раз він перший, то кого ж йому боятися!) і попхався в Курінь. Проте не зробив і двох кроків, як з-під ніг йому закричали погрозливо:

— Ану, не наступаться! — І луна в Курені теж погрозливо проказала:

"Ану, не наступа... "

Підземельник присів на лапах, зацаїв подих. І тут йому стало лоскотно — в ноги, в боки, в живіт, навіть на кінчикові носа лоскотнуло. Підземельник оглянув себе і побачив, що по ногах йому один за одним, як пожежники по драбині, деруться якісь носаті бігунці. Вони підсаджували один одного носами, підпиляли тоненькими ніжками і всі, як один, войовниче ворушили вусиками.

— Ти хто такий! — почув підземельник і побачив на кінчикові свого носа такого ж бігунця, як і інші, тільки трохи товщого. Він також ворушив вусами і дивився в очі підземельникові дуже суворо.

— А ви хто? — сердито буркнув підземельник. — І чого лоскочетесь?

— Ми Мурахи, — поважно одказав той, що сидів на носі. — А я Мурашиний ватаг і питаю в тебе, чого ти наступаєш ногою на вхід до нашого мурашника? Хто такий будеш? І чого тобі в нас треба? Тільки відповідай швидко, бо нам ніколи.

— Я Кріт, — сказав підземельник лагідніше, бо од лоскоту йому стало приємно, навіть смішно трохи, — і шукаю, в кого спитати, чи свистів уже Бабак? Наступив же я на вхід до вашого мурашника, як ви кажете, не навмисне, а тому, що недобачаю. А якщо ви — ватаг, то скажіть своїм, хай не лоскочуться. Іще, прошу, скажіть, скільки вас тут є, бо я, правду кажучи, ніколи не бачив такого великого гурту. А як можна, то ще й таке спитаю: куди се ви поспішаєте?

Вислухавши це, ватаг щось гукнув до Мурах, щось показав їм вусами, і вони хутко побігли з Крота на землю. Тоді промовив:

— Бабак свиснув уже хтозна й відколи, ще вчора в полудень; поспішаємо ми завжди, бо в нас повно роботи під землею і на землі: гнізда будувати, землю викочувати нагору, пшеничину тягти аж з-під Куреня сюди, в Курінь... А всіх нас дев'ять тисяч двісті. Але поки я казав вам, що нас дев'ять тисяч двісті, нас набралось вже дев'ять тисяч триста,

а поки я кажу вам, що нас дев'ять тисяч триста, то нас набралось вже дев'ять тисяч чотириста, бо ми ще тільки прокидаємося від зимового сну...

— Так, так, я сам тільки що прокинувся,— зітхнув Кріт, бо знову відчув, що йому хочеться їсти, але розсердитися не посмів: адже внизу, біля його ніг, стояла ціла ватага Мурах, до того ж їхній ватажок був такий люб'язний... — Я хотів би подивитися, чи не можна й мені десь тут вирити нору, бо я, розумієте, не терплю світла. А там, у степу, де не виду з-під землі, — скрізь сонце. Іще бачу я: земля тут сира, м'яка... У ній, напевно, є багато черв'ячків, а я, правду сказати, дуже люблю ними снідати.— Тут Кріт сором'язливо посміхнувся і додав: — І обідати.— Тоді посміхнувся ще раз і ще раз додав: — І вечеряти.

— То будь ласка! — погодився Мурашиний ватажок.— Будьте нашим сусідом. Правда, в одному кутку оно вже хтось почав рити нору. А в інших трьох вільно. Вибирайте, який вам до вподоби. Тільки зараз подайтеся, прошу, трохи назад і прийміть лапу, бо ви,— пробачте, що знову нагадую, — затулили нею вхід до нашого житла. Пройдіть якимось боком.

Тут Мурашиний ватаг дістав своєю тоненькою лапкою найближчу до Кротового носа травинку і збіг по ній на землю. А Кріт подався назад і прибрав лапу з ледь помітної нірки в землі.

Тим часом ватаг промовив до своєї ватаги:

— Братове! Той, кого ми з вами хотіли покарати за шкоду, називається Кротом. Він недобачає і заподіяв нам шкоди ненавмисне. А щоб надалі з ним такого не було, давайте нагорнемо над нашим підземеллям купу землі! Тоді новий наш сусіда бачитиме її ще здалеку і обминатиме. А зараз — усі, як один, стали до роботи!

І перший шаснув у нірку, а за ним довгим чорним шнурочком потяглася під землю і вся його ватага.

Кріт обережно переступив той шнурочок і увійшов до Куреня. Супроти дірок, що зяяли в туман, на нього війнуло протягом, і він здригнувся. Зате далі, в кутку, було так затишно, так тепло і смерково, що Кріт аж туркнув раденько і вже хотів рити нору, але тут один його вусик зачепився за якусь невидиму струну, і вона голосно бринькнула.

— Ну-ну, порви-порви! — почув Кріт у себе над головою грізний покрик і зіщулився, і присів на лапах.

А струна задрижала швидко-швидко (схоже, по ній хтось біг), і замить Кріт побачив біля свого вуса сірого волоханя з довгими гнутими, як дужки, ногами, великим круглим черевцем і маленькою голівкою. Ще волохань мав восьмеро очей, і всі вони зорили в різні боки.

— Хто такий? — спитав волохань, погойдуючись на струні та бринькаючи по ній одною лапкою.

— Я Кріт,— сердито буркнув йому Кріт, бо йому знову хотілося їсти.— А ти хто, що вигойдуюєшся тут?

— А я Павук,— поважно мовив волохань.— І не вигойдуюся, а дожидаю муху. А ти сюди по що?

— Нору буду рити.— сказав Кріт і чхнув, бо туман зайшов йому в ніздрі. — Мені Мурашиний ватаг дозволив... А ти краще скажи, навіщо тобі стільки очей?

— Ха! — посміхнувся Павук.— Щоб дивитися одразу в усі боки. Оно бачиш мою снасть? — показав лапкою вгору.

Кріт підвів голову й побачив над собою величезну круглу сіль, що погойдувалася од протягу (цей Павук думав кругло, тому й сіль у нього була кругла).

— Так ото я там сиджу і жду мух,— пояснив Павук.— Як тільки налетить котрась, то й заплутається. Тоді я не тільки чую, що павутина дрижить, а ще й бачу, де саме.

— А зараз куди ти оце дивишся, що я ніяк не доберу? — спитав Кріт.

— На тебе,— усміхнувся Павук.— І праворуч. І ліворуч. І назад... А ти?

— А я тільки на тебе, й то недобачаю,— одказав Кріт і теж ніяково усміхнувся.— І в мурашник тільки що вшелепкався...

— То, може, давай я тебе навчу бачити у всі боки? — сказав Павук.— Давай?

— Та якщо зумієш...— не дуже охоче погодився Кріт, бо йому ж ото хотілося їсти.

А Павук зрадив, що випадає погратися, спритно окрутився на павутинці й побіг угору до сіті. А як вихопився на неї, гукнув Кротові вниз:

— Ти мене бачиш?

— Либонь, мріє щось трохи, таке, як ти — і не ти,— узвався Кріт.

— Тоді ж пильнуй! — завзято крикнув Павук і подався кружка по своїй снасті.

Кріт звівся на задні лапки, ще й на хвостик трохи обіперся і став швидко обертатися за Павуком. Разів зо три обернувся так навколо свого хвостика. Тоді втомився й сів.

— Дивись, дивись! — захекано гукав до нього Павук.— А що, вже зморився? Хек-хек... От бач! А мені якби ти оце кружка бігав... хек-хек...

а я сидів, крутитися не треба: на те, в мене... хек-хек... восьмеро очей. От я зараз до тебе спиною, а бачу... хек-хек... що ти робиш.

— А що я роблю? — спитав Кріт і ледь помітно ворухнув хвостиком.

— Хвостиком ворушиш!

— А зараз — що? — спитав Кріт і швидко торкнув лапкою один свій вус.

— Вусик торкаєш!

Павукові дуже сподобалося прихвастувати, і він сказав:

— Двоє очей та ще підсліпуватих — то, вважай, нічого, і хто схоче, тебе вхопить. Усяка хапачка!

— Не так-то скраю,— образився Кріт.—Я теж, коли хочеш знати, можу бачити у всі боки.

— Як? — спитав Павук насмішкувато, але не дуже.

— А так. Ось ти паняй по своїй снасті кружка-біжка і зупиняйся де хоч, а я спиною до тебе одвернуся й казатиму, до саме ти зупинився.

— Нумо! — весело погодився Павук.— Тільки ж я тепер мовчатиму, бо ти по голосу вгадуватимеш.— І подався кружка.

Супроти тої дірки, в яку зазірало сонце, він став і навіть подих затамував. "Хай спробує!" — весело подумав.

— Зараз ти сидиш... напроти сонячної дірки,— сказав Кріт. Павук мовчки здивувався, а тоді ще швидше дременув по круглій

своїй сіті й знишк над самісіньким Кротом.

— А зараз ти наді мною! — сказав Кріт.

— Як же ти бачиш? — озвався Павук, і в голосі його вже не чути було хвастощів.— А казав — недобачаєш...

— Казав,— засміявся Кріт,— та не зав'язав. Бо в мене замість очей вуха бачать,— Коли ти біжиш, снасть під ногами в тебе каже: рип-рип, рип-рип... А як зупинишся — мовчить. Отож де вона вмовкла, там ти і є.

— А-а,— кисло мовив Павук, бо вихвалитися тепер йому було нічим, а просто так гратися не хотілось.— Тоді рий свою нору, а я піду спочивати, бо так ухоркався...— і, втомлено заточуючись, пішов по своїй павутинці вгору.

— А як я твою струну вусом порву? — гукнув йому навздогінці Кріт. — Тоді що?

— Рви,— сказав Павук, не оглядаючись,— я нову натягну. У мене цих струн стільки, що на сто сіток вистачить.

І загойдався на круглій павутинці, і підобгав під себе лапки-дужки, і вже засинав, утомлений. А Кріт де стояв там і зник під землею, тільки грудочки вгору полетіли.